

הל' בישול בשבת - [יא] הנחה בתחילה

רב דניאל שטיין

א. גמ' שבת (לה:) - פליגי בה רב דימי ורב שמואל בר יהודה, ותרוייהו משמיה דרבי אלעזר אמרי, חד אמר עודן בידו מותר על גבי קרקע אסור, וחד אמר הניחן על גבי קרקע נמי מותר, אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמרת עודן בידו מותר לא אמרן אלא שדעתו להחזיר אבל אין דעתו להחזיר אסור, מכלל דעל גבי קרקע, אף על פי שדעתו להחזיר אסור, איכא דאמרי, אמר חזקיה משמיה דאביי הא דאמרת על גבי קרקע אסור לא אמרן אלא שאין דעתו להחזיר אבל דעתו להחזיר מותר, מכלל שבעודן בידו אף על פי שאין דעתו להחזיר מותר.

ב. ס' הישר לר"ת (סי' רל"ז) - ומה שאנו מחזירין אפי' בשבת ואפי' כמה פעמים התם כגון שגרף וקטם וכו' ואם משחשיכה בא לסלקו ולהחזירו אפי' כמה פעמים מותר וכגון שלא הניחו על גבי קרקע וכו' אבל אם היתה הקדרה מסולקת מבעוד יום כדרך שעושין לקדרה שבישלה כל צרכה ובא בין השמשות להחזירה על הכירה כדי לחממה אין בידי כח להתיר ואפי' שהיא חמימה בין השמשות החזרה אסורה כיון שעכשיו הוא צריך לה אתי לחתויי בגחלים וכיון שמחזירה והדבר ידוע שנצטננה.

ג. ר"ף (יו: בדפי הרי"ף) ד"ה לא שנו - לא שנו אלא שעודן בידו אבל הניחם על גבי קרקע אסור להחזירן דמחזי כמבשל לכתחלה איכא לישנא אחרינא וכו' ואפילו הכי פסקי רבואתא כלישנא קמא לחומרא דאע"ג דכל ה"מ מדרבנן בעלמא נינהו דכיון שנתבשל כמאכל בן דרוסאי לית ביה משום מבשל דאורייתא החמירו ז"ל בדברים הללו מפני שהן קרובין לבא לידי איסור תורה.

ד. ס' התרומה (סי' רל"א) - אבל פליגי לישני אי עודה בידו דווקא או אפילו הניח קדירה על הקרקע צונן ובשל סופרי' הלך אחר המיקל.

ה. שו"ע (סי' רנ"ג סע' ב') - כירה שהיא גרופה וקטומה ונטל הקדירה מעליה אפי' בשבת מותר להחזירה כל זמן שהיא רותחת. הגה: ועודה בידו ולא הניחה ע"ג קרקע. הגה: ודעתו להחזירה וכו' ודוקא שהתבשל מבושל כל צרכו ואז מותר להחזיר וכו' וי"א דכל זה אינו אסור רק כשנטלו מן הכירה מבעוד יום, ולא החזירו עד שחשכה, אבל אם לקחו משם משחשכה, אפי' הניחו ע"ג קרקע מותר (ר"ן פ' כירה וכל בו), וכן נוהגים להקל בתנורים שלנו שיש להם דין כירה, וסומכין עצמם על דברי המקילין, וטוב להחמיר. מיהו אם נצטנן, לכ"ע אסור.

ו. בה"ל (סי' רנ"ג סע' ב') **ד"ה ודעתו להחזיר** - והנה גרם לו לדחות את דבריו לגמרי מפני שלא ראה לשום דעה המסכמת עם דברי התרומה ובאמת בחדושי הר"ן הביא כן בשם הרא"ה וכו"כ בשלטי הגבורים בשם ריא"ז וכן הוא הכרעת המאירי וכו' ולפ"ז אפשר שיש להקל במלתא דרבנן בדעתו להחזיר אף שהניחה ע"ג קרקע או שעודן בידו ולא היה דעתו להחזיר כשסילקה יכול להחזיר ועכ"פ בעודן בידו ואין דעתו להחזיר מסתברא ודאי שיש להקל לעת הצורך מאחר שגם הרמב"ם השמיטה וכן בהניחה ע"ג ספסל וכדומה והיה דעתו להחזיר מאחר שגם דעת הרב"י כהפוסקים המקילין בזה.

ז. חזון איש (סי' ל"ז אות י"ב) - ויש מקום להקל בנתנן ע"ג קרקע ספסל אפילו באין דעתו להחזיר בצירוף דעת הר"ן להקל בנטל בשבת, ומכ"מ ראוי להחמיר בחזרה בהנחו ע"ג קרקע אפילו דעתו להחזיר שכן דעת רוב הפוסקים.

ח. בה"ל (סי' רנ"ג סע' ב') **ד"ה ולא** - לפי מה שהעתיק הרמ"א מקודם לדינא דבעינן עודה בידו דוקא תו לא צריכין למכתב שלא יניח ע"ג קרקע אלא המחבר שיטה אחרת יש לו דדוקא ע"ג קרקע אסור דאז בטלה השהיה הראשונה אבל לא במניחה ע"ג ספסל וכדומה בינתיים עיין בב"י. ודע דאם הניחה ע"ג קרקע אף שהיה דעתו להחזירה אסור אפילו לדעת המחבר. בחדושי רע"א כתב דאפילו אם זה המניח היה אדם אחר שאין הקדרה שלו ג"כ מועיל המעשה שלו לאסור שוב להחזיר ע"ג כירה ולא שייך בזה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו, אך אם עודו בידו ורק בעת שסילק מהכירה לא היה בדעתו להחזירו אם מחשבתו מועלת לאסור שוב להחזיר זה תלוי במחלוקת הראשונים עי"ש שהאריך.

ט. ירושלמי (פ"ג סה"א) - הניחו בארץ אסור לטלטלו וכו', תלאו ביתד והניחו על גבי ספסל מותר, א"ר יוחנן ברבי בשלא העביר את ידו.

י. תוס' יבמות (פנ: ד"ה אין) - אין אדם אוסר דבר שאין שלו - וא"ת ומ"ש מנותן נבלה או חלב בתבשיל של חברו שנאסר ואר"י דבדבר התלוי במחשבה הוא דאמר הכי כגון משתחוה לבהמת חברו דספ"ב דחולין (דף מ. ושם) דאפי' עשה בה מעשה כגון ששחטה איכא למ"ד דלא אסרה ואיסור כלאים נמי תלוי במחשבה כדאמר במס' כלאים (פ"ה מ"ו) גבי הרואה ירק כשאגיע אלקטנו אפילו הוסיף מאתים מותר.

יא. אבי עזרי (פ"ג שבת ה"י) - וצ"ע לי דבריו בזה. שפשוט שכאן העיקר הוא אם בעת הנטילה מן הכירה היה דעתו להחזיר או מותר ואם אין דעתו להחזיר אח"כ כשהחזיר הרי זה כמו ששם מתחלה ואסור ולא משום שאין דעתו להחזיר היינו משום שכונתו היה שלא להחזיר, דברור

שאפילו אם נפל מאיליו ג"כ אין להחזיר שעכ"פ אין כאן דעת ע"מ להחזיר וכו', וא"כ אף אם אחר נטל מן הכירה סו"ס היה עקירה בלי דעתו להחזיר ודאי שאסור להחזיר.

יב. תשו' הר צבי (ט"ל הרים מבשל אות ז') - התנאי של דעתו להחזיר אם הקפידה היא שיהא דעתו להחזיר או שלא תהא כוונה שלא להחזיר. הנה נ"מ בזה להלכה אם נכבה הכירה מאליה והוא לא ידע והאוכל עדיין חם אם מותר להחזירו לכירה אחרת שבשעה שנכבה כאילו הוסרה הקדרה מעל האש ולא היה אז דעתו להחזיר אבל לעומת זאת גם כוונה שלא להחזיר אין כאן.

יג. בה"ל (סי' רנ"ג סע' ה') ד"ה ובלבד - ובלבד שלא יצטנן לגמרי - עי' במג"א (ס"ק ל"ו) שכתב ואפילו בדבר שאין בו מרק דלית ביה משום בשול אסור אם נצטנן דהו"ל כמניח לכירה לכתחלה בשבת דאסור דלא התירו אלא חזרה עכ"ל וכונתו דהלא קאי על פאנדיש הכתוב למעלה דהוא דבר שאין בו מרק דבזה קי"ל דאין בשול אחר בשול אפילו בנצטנן לגמרי וכנ"ל בסקפ"ו ולזה תירץ דאסור בזה משום דהו"ל כמניח לכירה לכתחלה וחידש בזה דין חדש אבל בביאור הגר"א כתב ובלבד כנ"ל ור"ל דהטעם כמו שכתב בריש ס"ב דבעינן שיהא רותחת דוקא וכמו שפירש הגר"א שם הטעם דאם נצטנן יהיה עוד בשול ע"ש.

יד. משנ"ב (סי' רנ"ג ס"ק ס"ה) - "מיהו אם נצטנן לכו"ע אסור" - היינו אם נצטנן לגמרי וכמ"ש למעלה והטעם דשייך אח"כ עוד בישול חדש, ועיין לקמן במ"א סקל"ו שכתב דאפילו בדבר יבש שאין בו מרק דלא שייך בו בישול ג"כ אסור דכיון שכבר נצטנן בטלה השהיה הראשונה והוי כנותן עתה מחדש בתוך התנור לזה אסור בכל גווני וכו"ז כשמניחו עתה במקום שע"י החום יהיה היד סולדת בו.

טו. ר"ן (יז: בדפי הרי"ף) ד"ה מיהו - ומיהו בירושלמי משמע דכל הני פלוגתא ליתנהו אלא בשסלקן מע"ג כירה מערב שבת ולא החזירו עד שחשכה דגרסי' התם [בפרקין סה"א] נטלו מבעוד יום מחזירו מבעוד יום נטלו משחשכה מחזירו משחשכה נטלו מבע"י וקדש עליו היום ר' סימון בר תדאי בשם רב אושעיא אם הניחו אסור וכו' ולפי זה דוקא בנטלו מבעוד יום הוא דמחמירי' אבל נטלו משחשכה אפי' הניחו על גבי קרקע מותר להחזירו.

טז. חזון איש (סי' ל"ז אות ח') ד"ה והנה הב"י - והנה הב"י לא מצא שום היתר להחזיר ביום השבת לתוך התנור כשהיה התבשיל בתנור, ואע"ג דכתב הר"ן דבירו' מפורש דאם נטל מע"ש ע"מ להחזיר ועודן בידו עד שחשכה מחזירין ובזה פליגי אמוראי בהניחה ע"ג קרקע מכ"מ אין ללמוד מזה דאם נטל הקדירה בשבת מחזירין אפילו לתוכה דודאי גם הירושלמי מודה וכו' דב"ה לא התירו אלא על גבה אבל לא לתוכה היינו אפילו נטל בשבת אלא דהירושלמי סובר דבזה לכו"ע מחזירין אפילו הניחה ע"ג קרקע ולא נחלקו אלא בנטלה מבעו"י וחשכה וכו'.

יז. חזון איש (סי' ל"ז אות ח') ד"ה ועיקר - ועיקר דברי הר"ן צ"ע דהא בגמ' דידן לא הוזכר מחלוקתן בנטל מבעו"י וסתמא לא איירי בהכי, והנה הר"ן נזהר מזה וכתב לפרש מחזירין אפילו בשבת ר"ל דהחזרה הוא נתינה בתחלה בשבת דעדיין לא היה בשבת על הכירה וכו', ולולא דברי הרי"ן יש לפרש הא דאמר בירושלמי נטלו מבעו"י וקידש עליו היום הוא מאמר כרות ור"ל בזה לא, ומצוי בירושלמי כן שלא סיימו ור"ל בתמיה שמא אף בזה מותר ודאי לא, ור"ס בן תדאי מלתא באפי נפשיה.